

DAAD¹-i UURIMISSTIPENDIUM – STAŽEERIMINE SAKSAMAA LIITVABARIIGIS²

Allakirjutanul oli võimalus oktoobri lõpust 2015 kuni jaanuari lõpuni 2016 Saksamaal Kielis DAAD-i stipendiumiga uurimistööl viibida. Stipendiumi saamisel oli kindlasti ka õnne, sest seekordne konkurss nendele stipendiumidele oli küllalt tugev: kui näiteks Eesti teadlased-õppejõud on tavaliselt aastas kõigi valdkondade peale kokku ca 25-30 DAAD-i stipendiumit saanud, siis seekord anti kõigi kolme Balti riigi peale kokku vaid 11 stipendiumit, millest ainult üks oli majanduse valdkonnast ja see õnnestus käesoleva ülevaate autoril enesele saada.

Stipendiumit kinnitavad ja DAAD-i presidendi professor Dr. Margret Winter-mantel'i poolt allkirjastatud sertifikaadid-kutsed Saksamaa LV ülikoolidesse ning teistesse kõrgkoolidesse anti järjekordsetele stipendiaatidele pidulikult kätte juba kevadel 2015 Riias Läti Vabariigis asuva Saksamaa LV Suursaadiku, proua H. E. Andrea Wiktorin'i ja DAAD-i asepresidendi ning Giesseni Ülikooli presidendi, professor Joybrato Mukherjee poolt nii teiste DAAD-i esindajate kui Läti Vabariigi ministrite, DAAD-i vilistlaste ja teiste asjaosaliste ning külaliste, samuti ajakirjanike³ juuresolekul. Nimelt toimus Läti Ülikoolis (Riias asuv Läti vanim klassikaline ülikool, asutatud 1919) ajavahemikul **5.-7. mai 2015** traditsiooniline kolmepäevane Balti-Saksa DAAD-i vilistlaste kohtumine-tööseminar⁴. Lisaks seminarile toimusid kohtumise kolmandal

---

¹ DAAD – Deutscher Akademischer Austauschdienst/ German Academic Exchange Service: Saksa Akadeemiline Vahetusteenistus.

² Allakirjutanul oli võimalus kolm kuud (november-detsember 2015 ja jaanuar 2016) Saksamaal Kieli Ülikooli juures asuvas Kieli Maailmamajanduse Instituudis (Institut für Weltwirtschaft an der Universität Kiel; Institute for the World Economy), selle kõrval asuvas Saksa Majanduse Keskraamatukogus (ZBW – Deutsche Zentralbibliothek für Wirtschaftswissenschaften – Leibniz Information Centre for Economics) töötada, lisaks teised kontaktid ka Kieli Rakendusülikooli kolleegidega.

³ Allakirjutanul tuli saksa ajakirjanikele paar enam kui veerandtunnist intervjuud nii Eesti-Saksa kõrgkoolisuhete kui ka majandusküsimuste kohta anda.

⁴ Eelmine, samuti kolmepäevane kohtumine-seminar, kus osalesid eestlased, soomlased ja sakslased, toimus Helsinki Ülikoolis (Soome suurim ülikool, eelkäijaks on Turu Akadeemia, asutatud 1640) **22.-24. mai 2009**. Kolmandal päeval järgnes tööseminarile suursugune vastuvõtt kõigile seminarist osavõtnuile Soome Vabariigis resideeruva Saksamaa LV Suursaadiku residentsis ja selle hästi kujundatud aias Helsinki looduskaunis piirkonnas ning seejärel põnev ja muljeterohke laevasõit Helsinki saarestikus.

Üle-eelmine kolmepäevane kohtumine-seminar, kus kohtusid DAAD-i vilistlased Eestist, Lätist ja Leedust koos DAAD-i esindajatega, toimus Tallinnas Tehnikaülikoolis (TTÜ, ainus tehnoloogiaülikool Eestis, asutatud 1918; unikaalsus seisneb erinevate valdkondade sünergias) **14.-16. juunil 2002**. Viimasel päeval võõrustati külalisi esmalt Rocca al Mare Vabaõhumuuseumit uudistades, meeleolukat TTÜ tantsuansambli „Kuljus“ (tähistas 2014. aastal oma 65. juubelit; ansambli on 4 rühma kokku ligi 100 tantsijaga - lisaks kolmele põhirühmale on olemas ka vilistlasrühm) kontserti jälgides ning seejärel muuseumi Kolu kõrtsis (maantee kõrts 19. sajandist; Tallinn-Tartu maantee ääres asunud ühe talliga kõrtsihoone on ehitatud 1840. aastatel Harjumaal Kose kihelkonnas Kolu külas. Muuseumisse toodi kõrts 1968) eestipärase-rahvusliku korraliku talulõunaga lõpetades.

päeval ekskursioonid mitmetesse Riia huvitavatesse paikadesse ja ettevõtetesse-asutustesse. Allakirjutanul oli hea võimalus giidi juhatusel külastada uut Läti Rahvusraamatukogu, mis jättis suurepärase mulje nii sisult kui vormilt! Kohtumine lõppes Rahvusraamatukogu lähedal Riia linnas sinise taeva, päikesepaiste ja sooja ilmaga Daugava jõe vasakul kaldapealsel olevas vabaõhu toitlustusettevõttes ühise küllusliku ja mitmekesise grillilõuna ning minikontserdiga.

Kielis oli allakirjutanul esmalt eesmärgiks uurida regionaalpoliitika alast kirjandust oma loengukursuste täiendamiseks ja vastava publikatsiooni-raamatu avaldamiseks. Elu teeb aga sageli korrektiive, nii ka seekord ning esialgsele temaatikale lisandusid teenuste (kasutusel erinevad terminid: tertsiariseerumine, tertsiarsektor, teenuste ühiskond, teenindusühiskond, teenindussektor jms), tehnoloogia ja innovatsiooni (sh „Tööstus 4.0“, mis on algatatud saksa institutsioonide poolt kogu selle tänaseks kompleksse tegevuse alguseks; samuti „Energia 4.0“, „Kaubandus 4.0“ jt, kokkuvõtlikult „Majandus 4.0“) alase informatsiooni saamise vajadus ning vastavad konsultatsioonidiskussioonid saksa kolleegidega.⁵ Seda loetakse ka nn tööstusrevolutsiooni (ja sellega kaasnevate valdkondade) neljandaks laineiks. Teemaatika laiendumine tähendas ka seda, et regionaalpoliitika küsimustele sai kavandatust oluliselt vähem tähelepanu pööratud.

Kuigi esialgselt oli allakirjutanul kavas ka lühiajaline tegevus Greifswaldi Ülikoolis, siis kohapeal Kielis sai selgeks (kuna ka temaatika oli laienuud), et killustumise vältimiseks ja võimalikult parema lõpptulemuse saavutamiseks on otstarbekas Greifswald seekord ära jätta. Nädalalõppudel ja -algustes õnnestus siiski lühiajaliselt Maini äärsel Frankfurti ja Berliini⁶ külastada (autoga sõites on pikkade vahemaade tõttu sõidud ka mõnevõrra tüütud ja väsitavad, aga midagi pole teha – asjad tahavad ajamist), seda nii töö kui teistes küsimustes (sh külastus kirjastuspartneri Berliner Wissenschafts-Verlag juurde). Kirjastuse külastamine oli kasulik mõlemale poolele nii informatsiooni vahetamiseks, küsimuste esitamiseks kui neile vastuste saamiseks (pealegi olid mõned varasemad kontaktpersonid vahetunud). Edukas koostöö jätkub senisest mõnevõrra laiendatud programmiga (ulatuslikum digitaliseerimine!). Meie

---

⁵ Siinjuures tuleb märkida, et Kieli Maailmamajanduse Instituudi teadurid on juba aastaid tegelenud kolme Balti riigi majanduse ja majanduspoliitika uurimisega (nad on ka siinses ajakirjas artikleid avaldanud ning korduvalt Jänedal meie majanduspoliitika konverentsil ettekannetega esinenud ja diskussioonides osalenud). Kuna nimetatud instituudis toimuvad tõenäoliselt paari aasta pärast nii struktuurilised kui temaatilised muudatused, siis saksa kolleegid on huvitatud ka edaspidi Balti riikide majanduse uurimise jätkamisest nii, et uurimistemaatika hõlmaks kõiki kolme Balti riiki, aitaks kaasa kolme riigi omavahelisele koostööle, tõhustaks nende riikide edasist integreerumist Euroopa Liiduga ning et selles töös osaleksid ka nende riikide majandusteadlased ja doktorandid. See on kindlasti väljakutse nii meie majandusteadlastele kui ka riigi institutsioonidele. Kas see kõik õnnestub või mitte, näitab ilmselt lähiaeg. Senise seisuga Balti riikide koostöö ilmselt kõige paremal järjel ei ole!?

⁶ Berliini sõidu tähtaegu sai jaanuaris mitmel korral korrigeeritud, kuna esialgselt kavandatud päevadel ületas Põhja- ja Kesk-Saksamaad väga tugev lumesadu. Kavatsesime sõita kolleeg Manfred O. E. Hennies'i autoga, mistõttu ohutuse tagamiseks ootasime lumesaju lõppemist ja paremaid ilmu. Maanteed olid lumesaju ajal väga lumised, libedad ja ohtlikud, kuna ka talvine autoliiklus on Saksamaal äärmiselt tihe ning tavaliselt kiirused suured (lund näevad nad kohapeal ju suhteliselt harva ning üllatused seepärast suured).

ajakirja hinnati saksa kirjastuse juhtfiguuride poolt igati heaks ja tänapäevaseks nii teadustöö publitseerimisel kui rahvusvahelise koostöö osas. Allakirjutanu kõrval osales kirjastuses kohtumisel ka kauane saksa kolleeg, meie ajakirja pikaajaline toimetuskollegiumi liige ja alates 2015.aastast ajakirja toimetajana tegev emeritprofessor Dr. Manfred O. E. Hennies.⁷

Uurimistöö kõrval toimus kohalike kolleegidega ka hulk diskussioone ja arutelusid (pea igal nädalal 3-4 korral) nii eesti kui saksa majanduse teemadel, sh Euroopat ja Euroopa Liidu riike⁸ väga tõsiselt puudutavad põgenike küsimused (Saksamaal nimetati aastat 2015 isegi ajalooliseks aastaks!) ning sellega seotud kulutused⁹ ja tegevused, aga

---

⁷ Manfred O. E. Hennies on käesolevas ajakirjas arvukalt artikleid avaldanud, meie majanduspoliitika teaduskonverentsidel ettekannetega esinenud, diskussioonides osalenud ning Eesti üliõpilastele (TTÜ, TÜ) ja majanduspraktikutele (Büroos „Mainor“) loenguid pidanud, seminare läbi viinud ning eksameid vastu võtnud. Ta on teinud Eestis nii rahalisi kui esemalisi annetusi, sh hulgaliselt majanduskirjandust nii TTÜ majandusteaduskonnale kui TÜ Pärnu kolledži raamatukogule. Kõige selle tunnustuseks on talle omistatud Tartu Ülikooli Pärnu kolledži kuldmärk ning antud Tartu Ülikooli rektori auaadress. Viimase 25 aasta jooksul sagedasti Eestis viibinuna (üle 30 korra, sageli koos abikaasa Monika'ga) on tal siin hulgaliselt sõpru ja häid tuttavaid, seda lausa perekondlikel tasanditel. Talle on tuttavad suur osa Eestimaast (nii loodus kui linnad), osaliselt ka meie ajalugu, kultuur ja traditsioonid, sh nii soome saun kui suitsusaun (sh lestade suitsutamine). Ta on istutanud ka kuuse 1999. aastal allakirjutanu ja tema sõprade poolt rajatud Kaasiku hobitalu miniparki Lääne-Virumaal. Allakirjutanu pani paar aastat tagasi hulgaliselt ka tammeterõusid mulda idanema-kasvama, et Eesti Vabariigi 100. sünnipäeva (2018) tähistamiseks nii oma talu maadele tammeistikuid istutada, aga samuti sõpradele ja teistele inimestele (vajadusel ka kohalikele vallale) istikuid istutamiseks kinkida. Usun, et ka siin annab kolleeg Manfred oma väärrika panuse.

⁸ Taani Parlament võttis reedel, 11. detsembril 2015 vastu seaduse muudatused, milles nähakse ette, et Taani praamid, bussides ja rongides viiakse sisse kohustuslik passi- ja viisakontroll, samuti põgenike registreerimine. Liiklusettevõtetele, kes uusi reegleid ei täida, rakendatakse kõrgeid rahalisi sanktsioone (*Kieler Nachrichten: Kieler Zeitung von 1864. 12. Dezember 2015 (Nr. 290), S. 1: Dänemark: Passkontrollen in Bus und Bahn; S. 2: Eine neue Eiszeit: Dänemark setzt gute Kontakte aufs Spiel; S. 9: Rückschlag für den Grenzverkehr: Dänemark verschärft Kontrollen: Politik und Wirtschaft alarmiert*). See tõi kaasa sakslaste üpris valulise reageeringu, kuna sisuliselt tähendab see seaduse täiendus Saksamaa ja Taani vahel piirikontrolli sisse seadmist ning sellega seoses liikluse aeglustumist (lisaks dokumentide kontrollile peavad reisijad piiril ca 400 meetrit jalgsi läbima; igapäevaselt pendeldab Taani ja Schleswig-Holsteini liidumaa sh Flensburgi linna vahel kuni 9000 õpilast, üliõpilast, töötajat ja pensionäri; praamiliikluses tähendab see suurt tagasilööki, sest nn „Linnulennuliinil“ /Vogelfluglinie/ veab laevafirma „Scandline“ aastas ca 6 miljonit reisijat). Täiendavad kulutused piiril (5400 eurot päevas) Taani poolel toovad kaasa piletihindade tõusu. Samuti ennustatakse Schengeni-süsteemi lõppu ning pingelisemaid suhteid kahe riigi vahel. M.R.: kuna ka Rootsi kavandas detsembri keskel seaduse muudatust (Kaupmees, A. Ülevaade pagulaste olukorrast Rootsis. ERR, Vikerraadio, 18.12.2015, kell ca 13.10-13.20) ning dokumentide kontrolli, siis see pingestas ka Rootsi ja Taani vahelisi suhteid. Seega vaatamata poliitikutepingutustele pagulaste probleemi kui paratamatust ning isegi EL riikide jaoks positiivselt näidata, on siin ka teine pool ja ohud, mis ilmselt tõsiselt probleemid ning tüli tekitavad. Ega need end kaua oodata ei lasknud (uue aasta öö sündmused Kölnis jt).

⁹ Kieli Maailmamajanduse Instituudis tehti nn mudelarvutused saksa rahanduspoliitika kohta seoses põgenikega (seda tutvustas Instituudi migratsiooniekspert Matthias Lücke): kuni aastani

loomulikult vestlused-diskussioonid ka allakirjutanu poolt uuritud problemaatika valdkondades.

Kuna eelnevalt sai põgenike probleemi puudutatud ja see oli Euroopa Liidus aastal 2015 kindlasti üks kõige kuumemaid teemasid, siis lisaks siia veel informatsiooni näiteks Saksamaa LV ühe kõige tagasihoidlikumate võimaluste ja majandustulemustega liidumaa – Schleswig-Holsteini kohta. 2015. aasta jooksul tuli sinna rohkem kui 50 tuhat põgenikku (51 300 inimest detsembri keskpaiga seisuga), peamiselt Süüriast. Kohaliku ajalehe andmetel tuli näiteks septembris 2015 nimetatud liidumaale põgenikke riigiti järgmiselt: Süüriast (13 986 inimest), Afganistanist (5495), Iraagist (4660), Lääne-Balkanilt (3290: Albaaniast – 2265; Kosovost – 1065; Serbiast – 642; Makedooniast – 327), Eritreast (1235) Iraanist (1079), Armeenias (982), Venemaalt (490), Jeemenist (472), Somaaliast (384) ja mujalt (408)¹⁰. Neist 73% olid mehed ja 27% naised, 77% täiskasvanud ja 23% alaealised. Liidukantsler Angela Merkel rõhutas

---

2022 on kulutuste maht põgenikele Saksamaal 25 – 55 miljardit eurot. Aluseks võeti fakt, et 2015. aasta lõpuks on Saksamaal 1,1 miljonit põgenikku, 2016. aastal tuleb veel 1,0 miljonit põgenikku lisaks ning aastani 2018 tuleb igal aastal veel 360 000 põgenikku juurde (*M.R.: seega oletati, et kokku tuleb Saksamaale 2,82 miljonit põgenikku!*). Samuti oletati, et kui kolme aasta jooksul läheb 30% põgenikest tagasi (? - *M.R.*), siis on kulutusteks 24 kuni 28 miljardit eurot aastas. Kui lähema viie aasta jooksul põgenike hulk ei vähene (vaid suureneb ühe miljoni või enama inimese võrra aastas), siis tõusevad kulutused (kuni aastani 2022) aastas 55 miljardi euron. Kui tagasipöördujate hulk on aga 40%, langevad kulutused 20 miljardi euron aastas (alates aastast 2020). Kalkuleeriti nii, et iga põgeniku kohta tuleb kulutusi 13 000 eurot aastas. 55 miljardit eurot tähendab 2% Saksamaa majandustulemusest. Sellised kulud tuleb siis Saksamaal ja tema maksumaksjatel kanda! (allikas: *Genox, Jörn. Bis zu 55 Milliarden Euro: So teuer wird die Flüchtlingskrise: Kieler Institut für Weltwirtschaft legt Modellrechnung vor – und erwartet weiter viele Zuwanderer. In: Kieler Nachrichten (Kieler Zeitung von 1864. 12. Dezember 2015 (Nr. 290), S. 1.)* Sama ajalehe lk. 2 olevas Jörn Genoux'i (ajalehe majandustoimetaja) artiklis „*Höchste Zeit: Kosten der Flüchtlingshilfe jetzt planen*“, kus vihjatakse hiljuti toimunud ökonomistide tulisele debatile, ütles Saksa Majandusuuringute Instituudi (Deutscher Institut für Wirtschaftsforschung /DIW/) juht Marcel Fratzscher: „... , juba seitsme aasta pärast toovad põgenikud riigile raha sisse“. Samas on aga Ulrich von Santum ja Daniel Schultewolter Münsteri Ülikoolist arvamusel, et põgenikevool tähendab „majanduslikult massiivset koormust kohalikele (põlis-) elanikkonnale“. Piiride kinnipanemist hinnati nüüd (detsember 2015) juba põhimõtteliselt valeks, kuid arvati, et praegu oleks õige aeg kõik finantseerimisvõimalused läbi mõelda – sest need kümnetesse miljarditesse ulatuvad kulutused tuleb Saksamaal enesel pikaajaliselt kanda!

(*M.R. – suured kulutused tuleb ilmselt ka teistel riikidel, sh Eestil kanda. Ja seda Euroopa Liidu juhtide ning teiste vastutavate juhtide-ametnike aeglase tegevuse ja otsustamatuse, aga ka seetõttu, et pikalt on tegeletud tagajärgede, mitte põhjustega !? Siin on tegemist filosoofia põhitõdede vastu eksimisega, väga suure eksimisega! See võib Euroopa Liidule väga kalliks, ja mitte ainult rahalises mõttes, maksmata minna. Küsimuse või nn „löögi alla“ võib sattuda Euroopa Liidu tulevik ja isegi püsimajäämine! Tekib küsimus – kes vastutavad? Teadaolevalt ei vastuta kollektiivse vastutuse puhul mitte keegi!?*)

¹⁰ *M.R.*: Lääne-Balkani riike, Iraani, Armeeniat ja Venemaad ilmselt sõjapiirkondadeks ei saa lugeda, mistõttu on küllalt suur osa põgenikest mitte sõja-, vaid mingid muud põgenikud.

14. detsembril Karlsruhehes toimunud CDU-partei kongressil, et koormus on Saksamaale väga suur ning põgenike arvu tuleb edaspidi „tunduvalt“ vähendada.¹¹

Tulles tagasi töö juurde Kielis, tuleks kindlasti rõhutada, et kirjanduse valik on Saksa Majanduse Keskraamatukogus väga hea ja laiaulatuslik (põhiliselt küll inglise ja saksa keeles, kuid ka paljudes teistes, sh eesti keeles)¹². Allakirjutanu soovitus kolleegidele ja teistele huvilistele – kui on juhust, kasutage võimalust selles raamatukogus töötada. Muidugi annab raamatukogule lisaväärtust see kui on võimalus ka kohalike majandusteadlastega kerkinud küsimusi arutada (mida allakirjutanu vajadusel ka kasutas). Siin tuleb seda lisada, et kaugeltki mitte kõik allikad (raamatud, ajakirjad, artiklid jms) ei ole alati elektrooniliselt kättesaadavad, vaid tellitavad ning kas raamatukogus kohapeal lugemiseks või kaasalaenutamiseks kasutatavad. Sageli pole eeskätt just parimad allikad elektrooniliselt täistekstina saadaval. Ja see ei kehti mitte ainult nimetatud Kieli raamatukogu, vaid ka teiste kohta (allakirjutanal on sellest varasemad kogemused näiteks Greifswaldi Ülikooli õigus- ja majandusteaduskonna raamatukogus). Siin on mõnikord põhjuseks ka see, et kirjastaja või autor on publikatsiooni elektroonilise avaldamise vastu (ilmselt huvi, et väljaannet ostetaks).

Kokkuvõtlikult võiks oma kogu tegevuse Saksamaal temaatiliselt järgmisteks valdkondadeks jagada¹³:

- Regionaal- ja kohalik omavalitsuspoliitika eile, täna, homme;
- Avalik sektor kui osa teenindusühiskonnast ja majanduspoliitika roll nendes muutustes;
- Regionaalmajanduse (sh vastava majanduspoliitika ja kohaliku omavalitsuse) koht teenindusühiskonnas ning vajadused majanduspoliitilisteks korrektsioonideks;
- Tehnoloogia ja innovatsiooni roll globaliseerivas ühiskonnas, digitaalseerimise koht arenguprotsessides – vajadused uuteks majanduspoliitilisteks käitumisteks;
- Teadustemaatiline koostöö saksa ülikoolide ja teiste saksa institutsioonidega (sh Kieli Maailmamajanduse Instituut, Kieli Rakendusülikool, Saksa Majanduse Keskraamatukogu /ZBW/, Berliini Teaduskirjastus /Berliner Wissenschafts-Verlag/ jmt);

---

¹¹ Hiersemenzel, C. Bilanz eines historischen Jahres. Kieler Nachrichten. 15. Dezember 2015, S. 1.

¹² Lugemissaalis olevate personaalarvutite kaudu saab kirjandust lugeda-uurida ja vajadusel ka laenutamiseks tellida. Tellitud allikad saab kätte ca poole tunni jooksul. Kui eksemplar mingil põhjusel puudub (näiteks välja laenutatud), siis tuuakse see järgmiseks päevaks Hamburgist Kieli Keskraamatukogu sõsarraamatukogust kohale. Kasutamisaeg tavaliselt 3-4 nädalat, mida saab vajadusel ka korduvalt pikendada.

¹³ Selle tegevuse taustal meenuvad paraku ka mõned inimesed Eestis, kes on nn „jalga taha panna“ püüdnud või muidu kadestanud (tean ja ei hakka siin neid üles lugema – minu soovitus neile – tehke ise ka midagi, ja ausalt, mitte kiibitsedes; kui ei saa hakkama, siis võib-olla pole kõrgkool kõige õigem koht töötamiseks!?). Õnneks on nende kõrval oluliselt rohkem neid inimesi ja kolleege, seda nii Eestis kui mitmes välisriigis, kes on siiralt rõõmistanud minu võimaluste üle välismaal stažeerida ja sellele kaasa aidanud.

- Ühiskonverentside ja diskussioonide edasine jätkamine ning arendamine, sh doktorantide kaasamine;
- Osalemine järgmisel, XXIV rahvusvahelisel majanduspoliitikaalasel teaduskonverentsil teemal „Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2016“, mis toimub juba 30. juuni kuni 2. juuli 2016 Eestis Jänedal;
- Artiklite retsenseerimine Eestis ilmuva (koostöös saksa kirjastusega BWV) kolmekeelse ajakirja „Eesti majanduspoliitilised välitlused“ jaoks;
- Loomulikult ka vabaaeg, eraldi suhtlemiseks nii konkreetsete inimestega aga samuti Saksa ühiskonna, kultuuri ja traditsioonidega tutvumiseks (see nõue on lausa stipendiumi taotlemisel DAADi poolt sisse kirjutatud).

Kieli Ülikooli väliskülalistele oli üheks oluliseks sündmuseks nn kohtumisõhtu – nimelt, 19. novembri õhtul toimus Kieli Ülikooli presidendi, professor Dr. Lutz Kipp'i kutsel traditsiooniline vastuvõtt välisõppejõududele ja -teaduritele-uurijatele, kus asjakohase kõne pidas Kieli Ülikooli asepresident rahvusvaheliste suhete alal, professor Dr. Anja Pistor-Hatam. Vastuvõtt oli sisukas ja hoogne, valdavas ülekaalus olid hiinlased (ja seda juba vähemalt 15-20 aastat kasvutendentsis olles).

Vaba aja ja meelelahutuse osas oli hea võimalus pea igal kolmapäeval kell 17.00 kuulata poole tunniseid mitmekesiseid nii instrumentaal- kui vokaalkontserte ülikooli hotellist ca 8-10 minutilise jalutuse kaugusel Kieli kesklinnas Vanal Turul asuvas suurepärase akustikaga St. Nikolai kirikus. See on Kielis juba aastakümneid kestnud traditsioon, mida võiks meilgi Eestis edendada.¹⁴ Muide, ühel kontserdil oli muusikute kavas ka meie Arvo Pärt'i helitöö.

Vaheldus oli ka sageli nädalalõppudel kolleeg Manfred O. E. Hennies'i juures kodus Kieli lähedal Warderi külas¹⁵ külaliseks olla, tööjutte ajada-diskuteerida, ümbruskonna kaunis looduses ja järvede ääres jalutada, kohalikul Jõululaadal osaleda ning Manfredi abikaasa Monika poolt valmistatud väga maitsavid toite nautida. Selle kõrval õnnestus Warderis alati ka omaette olla, lugeda ja arvuti taga tööd teha. Siinjuures minu tänusõnad, tunnustus ning lugupidamine kolleeg Manfred'ile ja tema abikaasale Monika'le minu eest hoolitsemisel ja igakülgset abistamisel!

Põnev oli järjekordselt viibida ka Warderi külakõrtsis „Zum Assmus“ (e.k. „Ass- mus /-jäv/ e juures“), kus igal aastal novembri viimase reede õhtul korraldatakse nn „rohelist kapsa õhtusöömaaeg“ (olen seal korduvalt osalenud). Pakutakse rohelist kapsast-praekartulit ja selle juurde erilisi, vaid Schleswig-Holsteini liidumaale omaseid maitsvaid vorste ning erinevaid seaprae valikuid koos õllega. Sinna on alati kutsutud nii

¹⁴ Siinjuures on hea mainida, et Schleswig-Holsteini liidumaa pealinn Kiel ja Tallinn on juba aastakümneid sõprus- ja partnerlinnad, Kielis asub Eesti Vabariigi konsulaat, Kieli ajalehes „Kieler Nachrichten“ ilmuvad aeg-ajalt kirjutised Eesti elust ja inimestest, Kielis ja selle ümbruses elab päris palju eestlasi ning Eesti ei ole kohalikele inimestele enam tundmatu maa.

¹⁵ Warderis elab meie ajakirja pikaajagne toimetuskolleegiumi liige (2015. aastast toimetaja), paljukordne osaleja Eesti majanduspoliitika teaduskonverentsidel, tänane Kieli Rakendusülikooli emeriitprofessor Dr. Manfred O.E. Hennies, kellega allakirjutanu tutvus novembris 1989, viibides esimest korda Saksamaal Kieli Ülikooli majanduspoliitika instituudis ja Frankfurti (Main) Ülikooli majandusteaduskonna ettevõtetemajanduse / marketingi seminaris DAAD-i kolmekuulise uurimis-stipendiaadina.

kohalikud kui naaberkülade elanikud ja nende külalised. Traditsiooniliselt lõpeb lõbus sööming seltskondliku täringumänguga, kus kogutud punktide alusel moodustub paremusjärjekord. Välja pannakse ka auhinnad, mille hulgast iga osaleja alates esimesest (paremusjärjestus täringumängus!) enesele meeldivama-sobivaima-isuäratavama valib ning kaasa võtab (tavaliselt on auhindadeks erinevad lihatooted, mis on kohaliku liha- ja vorstimeistri poolt). Samas kõrtsis on ka keeglisaal, kuhu koguneb üle kahe nädala reede õhtuti kohalik keegliklubi (ca 10-15 inimest). Kord oli allakirjutanu sinnagi kutsutud ning pakuti võimalust ka kaasa mängida. Üllatuseks kujunes (allakirjutanu ei olnud ca kümme aastat keeglit mänginud), et õhtu lõppedes jagas külaline esimest-teist kohta. Auhindadeks oli meeldiv seltskond, huvitavad vestlused ning õhtuga rahulolu.

Huvitav oli mõnel korral ka Kielis ja selle lähistel asuvas suures marjakasvatustalus (peamiselt maasikatele ja vaarikatele spetsialiseerunud talu Nord-Ostsee /e.k. Põhja-Idamere¹⁶/ kanali ääres) meeleoluka ja traditsioonilise Jõululaada külastamine. Kieli Jõululaadal oli ka sellel korral esindatud Eesti-Tallinna Jõuluboks traditsiooniliste eesti jookidega ja rahvast tungles selle ümber päris korralikult.

Kokkuvõtteks – tööperiood Saksamaal oli sisukas, informatsiooniküllane, vaheldusrikas ning igati huvitav, lisades senistele kontaktidele tekkis hulk uusi ja rikastavaid tutvusi. Informatsioon, mida õnnestus saada-lugeda-koguda oli kasulik ja mitmekülgsest arendav, mida Eestis tuleb veel edasi töödelda ning läbi mõelda ja kirjutada. Samas on see kindel ning hea alusmaterjal oma ülikooliloengute-seminaride täiendamisel, edasiarendamisel ja artiklite ning publikatsioonide kirjutamisel-avaldamisel. Allakirjutanu on järjekordselt sellel veendumusel, et vaid Eestis olles ja kasvõi päevad läbi arvutiga töötades, sellist informatsiooni ega kogemust pole võimalik saada! Sest kõige muu kõrval on vaja inimestega vahetult suhelda-rääkida-diskuteerida. Sellest, inimeste vahelisest vahetust suhtlemisest, paistab Eestimaal ja meie kõrgkoolides üha rohkem puudus olevat!¹⁷ Ja see nõrgestab nii meie haridust kui kultuuri, kokkuvõttes isegi ehk meie Eesti riiki!

Allakirjutanu on tänulik toimunud tegevustele kaasa aitamises kolleegidele Kieli Maailmamajanduse Instituudist (nimelt Dr. Klaus Schrader'ile, Dr. Claus-Friedrich Laaser'ile, professor Dr. Hennig Klodt'ile, professor Dr. Hartmut Lehment'ile), Kieli Rakendusülikoolist (emeritprofessor Dr. Manfred O. E. Hennies, professor Dr. Enno Langfeldt, professor Dr. Andreas Thiemer, professor Dr. Ruth Boerckel-Rominger),

---

¹⁶ Sakslased nimetavad meie ühist merd – „Ostsee“ (e.k. „Idameri“), eestlased nimetavad „Läänemeri“ (s.k. „Westsee“). See sõltub ilmselt sellest, kust poolt (ilmakaarest) vaadata. Samas, kui geograafilisi kaarte uurida, siis on kasutusel ka termin „Balti meri“ (s. k. „Baltisches Meer“, i. k. „Baltic Sea“).

¹⁷ Pole vist mõistlik kui kaks inimest-kolleegi vahetavad peaaegu terve tööpäeva kümneid ja kümneid e-maile selleks, et mingit pisiküsimust lahendada, selle asemel, et näiteks telefon (või Skype) haarata ning mõne minutiga küsimus lahendada!? Ega parem pole vast ka see kui näiteks kaks kolleegi istuvad ühes toas töölaudade taga ning mingi pisiinfo edastamiseks saadab üks teisele e-maili, selle asemel, et info suuliselt edasi anda (võib-olla tekib teisel poolel ka küsimusi, või tekib diskussioon); aga võib-olla kasutab üks pool seepärast e-maili, et pole suuteline teisega mõistlikult suuliselt vestlema ega end arusaadavalt väljendama?

Greifswaldi Ülikoolist (professor Dr. Armin Rohde) jpt., samuti Kieli Ülikooli välissuhete talituse töötajatele, pr. Isolda Ritter'ile ja pr. Sabine Karlisch'ile. Tänu loomulikult ka Tartu Ülikooli Pärnu kolledžile (direktor Dr. Henn Vallimäe), kes tasus Tallinn-Kopenhaagen-Hamburg-Frankfurt /Main/-Tallinn lennukulud. Kokkuvõttes on allkirjutanu tänulik ja õnnelik selle toimunud võimalikkuse-välislahetuse ning järjekordse väärtusliku kogemuse eest.

November 2015 – veebruar 2016

Lugupidamisega,
Matti Raudjärv, ajakirja peatoimetaja

Kiel-Warder (Saksamaa) ja Tallinn-Pärnu (Eesti),
Tallinna, Kopenhaageni, Hamburgi¹⁸ ja Frankfurti (Main) lennujaam
(Chief Editor since 2007)

---

¹⁸ Detsembris 2015 tehti Hamburgis ettepanek 10. novembril 96-eluaastal oma kodus surnud endise Saksamaa LV Liidukantsleri (1974-1982) Helmut Schmidt'i (23.12.1918-10.11.2015) ja põlise hamburglase ning ühe kõige säravama saksa poliitiku (M.R.: ajakirjanduses ja kaaskondlaste poolt nimetati teda suureks Sakslaseks, suureks eurooplaseks, gigandiks) väärikaks mälestuseks Hamburgi lennujaam edaspidi nimetada – Helmut Schmidti nimeline Hamburgi Lennujaam. Siinjuures võib mainida, et endise kantsleri suvekodu oli Schleswig-Holsteinis Warderi naabruses oleva Brahmsee järve ääres (ca 25 km Kielist Hamburgi poole), kus ta sageli viibis ja koos oma abikaasa Loki'ga (abielus 1942-2010; surnud 2010) väga tihedalt ning sõbralikult ka külaelanikega suhtles. Helmut Schmidt'i leinatalitus toimus 23. novembril Hamburgis St. Michaelise peakirikus, kuhu oli kutsutud 1800 külalist.